

LA FIGURA DEL DOLÇAINER ABANS I ARA

Abans un dolçainer era, a més de la persona que tocava la dolçaina, un fenomen sociològic que cal tenir en compte sempre que parlem de l'etnologia al País Valencià, quan fem referència directa a la música.

Podríem definir la figura del dolçainer com una persona nerviosa, que parla lleugerament, amb pressa, i que és lliure, franc i alegre; que es creu tan important com el primer violí d'una gran orquestra, i que en moltes ocasions va ser abans tabaleter. El dolçainer porta darrere una part solta del seu cos, que no es pot despendre d'ell, i per aquest motiu té dos caps, un que pensa i l'altre que pensa poc; dues boques, una que bufa i l'altra que calla; quatre mans, dos els dits de les quals treballen fins a l'infinit i dos que s'agiten incansables; i quatre cames que es mouen quasi sempre per parelles. El cap, la boca, les mans i les cames exuberants, són el cap, la boca, les mans i les cames del jove que toca el tavalet, i que són com el cos i l'ombra, són inseparables, indissolubles: l'un arrossega l'altre com l'imant a l'acer, com el poder als dèbils. El jove és un pupil d'ofici, revoltós i picaresc, i, a pesar d'algun revés, alguna colzada o algún altre avís d'aquest gènere, s'adapta perfectament amb el seu cos major.

El dolçainer i el tabaleter

Quan el dolçainer, plens i encesos els laments, arranca de l'instrument eixos sons que són menys ingrats i cridaners, a força d'habilitat i de pulmó, el jove l'acompanya amb tocs de diana, redoblant, de marxa, de processó i de tots els altres que caben en l'harmonia d'un tambor major, i així recorren els carrers de la capital i dels pobles, seguits d'una multitud de xiquets i de gent major que s'enganxen a ells com les mosques a les fruites del mercat.

La primera festa en la qual el dolçainer brilla cada any sol ser la vespra de San Josep, ¡les falles! El dolçainer allí toca pas-dobles, himnes, fandangos i tota classe de tocatres que quan comencen commouen, agiten i posen en moviment, però que després d'algunes hores fan fugir d'ell (Com en la dita: "Com el dolçainer d'Albal, que li pagaren perquè tocara i perquè deixara de tocar."). El dolçainer roman immòbil en la seua cadira a la porta del clavari, i al seu costat el cos menor. De tal manera que quan se li diu: "Vosté tocarà de tal a tal hora", el músic, pacient, ferm i resolt, ni fuma, ni s'alça i de tal a tal hora allí està.

El dolçainer està present en totes les grans festes a la nostra comunitat, està allí, en el Corpus, en les danses de moros, de la moma i dels pecats capitals, la dels cavallets; la fugida de la Verge a Egipte i altres misteris porten el seu dolçainer. Els cabuts i els gegants el porten també, el dolçainer és un adorn de les festes, com les banderetes i els cubertors que ornamenten els carrers. Qualsevol festa, sense pretencions de cap tipus, podria ésser per tant amenitzada pels dolçainers. Els arxius municipals i parroquials, des de fa set segles, són plens de referències (Ex: A l'Il.lustríssim Ajuntament de Vila-real, hi podem trobar dos manuscrits dels segles XVII i XVIII que ens nomenen els músics de l'època i més concretament els dolçainers). El dolçainer deixava caure damunt els vells del poble records perduts i ritmes quasi oblidats.

El període del dolçainer és durant l'estiu i fins ben entrat octubre, cada carrer té el seu sant tutelar; hi pot faltar la música, hi poden faltar les banderetes i els cobertors, però no el dolçainer. És l'època de les *albaes* ("albadas o alboradas" en castellà), mireu quin dolçainer si alterna els seus tocs amb la música militar. Acompanya l'estàtua del Sant fins l'església per a la missa, l'acompanya, i amb la missa conclosa, toca algunes vegades per la vesprada i torna per la nit a la seua faena. També per eixa època, comencen les festes en els pobles i, per suposat, el dolçainer està allí, no tots els pobles tenien dolçainer, en aquells en els quals no n'hi havia, calia llogar-lo, i la seua arribada era el primer element de la festa. Allí en els pobles és on tracten millor el dolçainer, perquè és més simpàtic per a aquelles oïdes, però allí fan que treballe d'una manera desesperada en les albadas, en els cercaviles, en la plaça, per la nit, i en els entreactes dels col·loquis i cantades, i en ocasions el dolçainer també acompanya els balls; en les ocasions en les quals el dolçainer acompanya el ball, sobra afegir que ell i el seu conjunt tavaleter són l'ànima del ball, el seu bastó, el seu tot.

Cal afegir per tant, que el dolçainer és per a nosaltres una necessitat en les festes, és una campana per a les esglésies, una campaneta per a un oficinista, i en general l'ànima de qualsevol festa. La seua presència, abans i fins i tot ara, és un dels elements de continuïtat de la festa, però de la festa de sempre i com sempre.

Pel que fa a la seua indumentària, se'l pot veure vestit amb brusa, amb texans, amb peces de roba antiga, amb jupetí, o amb una combinació de peces que no tenen res a veure les unes amb les altres.

Un altre aspecte que també ha perdurat és que el dolçainer era i és encara avui el darrer representant de l'ofici de la joglaria, que des del naixement del nostre poble valencià, és present en tots els llocs i temps (Ex: Jaume I a la seua Crònica ja ens parla del dolçainer, i avui en dia hi podem trobar dolçainers i dolçaineres de totes les edats). Aquest sentit de jugar té un sentit ben diferenciat cada volta que el dolçainer surt al carrer, el dolçainer viu el seu moment real i a la vegada és el missatger del passat. Canvia amb molta facilitat de tocar la més antiga peça a la cançoneta més de moda, un exemple ben clar són els dolçainers de l'escola de Tales, els quals ens han deixat tota una sèrie de polques, valsos, havaneres i música de moda del seu temps junt a les peces més clàssiques.

També hi podem parlar d'una altra classe de dolçainers, i aquesta no és més que el pastor que passa les hores mortes a la muntanya de barranc en barranc, sempre amb la soledat de la seua companyia, i que en aquelles hores mortes al camp, fa sonar una dolçaina ben diferent a la que tots coneixem, a causa del material que ha emprat per a la seua construcció, a la manera de construir-la i a les canyetes que utilitza. A més, aquest pastor solitari farà un tipus de música més elemental, més dolça, més personal i més bucòlica, però que serà també música de dolçaina.

El dolçainer, sobretot el de sempre, és el que toca només amb la companyia del tabal, sap tocar i toca més enllà de les partitures. Aquestes les utilitza quan li és convenient, i després les va transformant, afegint, simplificant,... altres vegades interpreta tant a la seua manera un tema conegut que es pot arribar al punt de no reconèixer aquest tema. No falten els qui ni tan sols saben solfeig i a molts d'ells no els fa cap falta.

Extret de llibre *A Tabal i Dolçaina* del Grup de Dolçainers i Tabaleters de Vila-real), gràcies a la amabilitat de **Paloma Mora Goterris**.